

ITALY

ITALY

**MEDITSINA TERMINOLOGIYASINI SOHALAR BO'YICHA
TASNIFLASH USULLARI****Djuraeva Madina Baxromovna**

Central Asian University o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13336183>

Tibbiyotga oid yangiliklar, kasalliklar, dorilarning nomi necha asrlar davomida lotin-yunon tilida berilgan va bundan keyin ham shunday boklib qoladi. Lotin tili xalqaro tibbiyot tili, deb tan olingan. Bu esa, tibbiy olimlarning hamkorlikda ishlashlariga yanada yordamlashadi.

Terminning o'ziga xos xususiyatlariga uning shakli va mazmuniga e'tibor qaratgan, shuningdek terminologiyaga buyurtma berish masalalariga to'xtaladigan birinchi nashrlarning mualliflari D.Lotte, E.Dresen, A.Lesoxin, S.Chapliqin, G.Vinokur, A.Reformatskiy. Ularning fundamental asarlari umumiy xarakterga ega bo'lib, atama nazariyasi, tilning leksik tizimidagi o'rni, shuningdek, ilmiy bilimlarning verbalizatsiyalangan birligi sifatida atamaga qo'yiladigan talablarga bag'ishlangan edi. "Termin" maqolasini u 1922 yilda yozgan, lekin faqat 1994 yilda nashr etilgan. Olim bu atamani falsafiy nuqtai nazardan ko'rib chiqqan va bilish jarayonida terminlarning ulkan rolini ko'rsatgan. Muallifning so'zlariga ko'ra, «fan va falsafa - bir tilli organizmning ikki qo'li» va bu atama - ilmiy bilimlarni jamlashga qodir bo'lgan fikrning cho'qqisi, "pishgan so'z", "etuk so'z".¹ Muallif atama va "kundalik so'z" o'rtasidagi farqni asoslab berdi. Aytishimiz mumkinki, ushbu maqola terminologik birlikning murakkab mohiyatini tushunishga zamin yaratdi. Mahalliy terminologiyaning shakllanishi D.Lotte nomi bilan bog'liq. Aynan u terminologiyani o'rganish zarurligini asoslagan, shuningdek terminologiyani o'rganishning tasniflash (statik) yondashuvining asoschisi bo'lgan. O'zbek terminologiyasining asoschilaridan biri A.Reformatskiy atamaning "ikki tomonlama tabiati"ni, uning ikkita tizimga - "leksis" (til tizimi) va "logos" (tushunchalar tizimi) mansubligini ko'rsatdi va alohida ajratib ko'rsatdi. Olim umumiy so'zlarning atamalarga o'tishini va bu jarayon natijasida so'zlarning monosemantizatsiyasini, ularning o'ziga xosligini egallashini va ekspressivlik va emotsionallikni yo'qotishni ko'rib chiqadi. Asrning ikkinchi yarmida atama va terminologiyani o'rganish bo'yicha ko'plab asarlar nashr etildi. Bu vaqtda terminologiyaning bir qator sohalar rivojlandi, u mustaqil fan sifatida tan olindi, bu atama uning semantikasi, morfologiyasi, so'z yasalishining o'ziga xos xususiyatlari nuqtai nazaridan ko'rib chiqildi. Nazariy terminologiya kontseptual, rasmiy va fularni o'rganadi. atamalarning asosiy jihatlari; amaliy

ITALY

ITALY

terminologik lug'atlar va terminologik ma'lumotlar banklarini yaratish, atamalarni birlashtirish bilan shug'ullanadi. Agar terminologiyaning shakllanishi davrida asosiy e'tibor umumiy nazariy muammolarga qaratilsa, 70-90-yillarda terminologiyani o'rganishda ilmiy yondashuvlarning differentsiatsiyasi mavjud.

Tibbiy terminologiya sog'liqni saqlash sohasidagi ko'plab sohalarni o'z ichiga olgan keng va ixtisoslashgan lug'atni o'z ichiga oladi. Bu erda tibbiy terminologiyaning sohalar bo'yicha tasnifi, har bir mutaxassislik bilan bog'liq asosiy atamalar va tushunchalarni ajratib ko'rsatish:

1. Anatomiya va fiziologiya:

* Atamalar: anatomik tuzilmalar (suyaklar, mushaklar, organlar), tana tizimlari (qon aylanish, nafas olish, asab), fiziologik jarayonlar (nafas olish, ovqat hazm qilish, qon aylanishi).

* Asosiy tushunchalar: tanani tashkil qilish, anatomik tekisliklar, yo'nalish terminologiyasi, hujayra tuzilishi, to'qima turlari, organ funktsiyasi.

* Misol Shartlari: Kraniiy, Femur, Koronar Arteriya, Neyron, Oshqozon-Ichak Trakti, Metabolizm.

2. Patologiya:

* Shartlar: kasalliklar, buzilishlar, kasallik jarayonlari (yallig'lanish, infektsiya, degeneratsiya), to'qimalar va organlardagi patologik o'zgarishlar.

* Asosiy tushunchalar: kasallik etiologiyasi, patogenez, diagnostikasi, prognozi, davolash.

* Misol Shartlari: Pnevmoniya, Diabet, Saraton, Artrit, Miokard Infarkti.

3. Farmakologiya:

* Shartlar: dorilar, dozalar, dozalash shakllari, qabul qilish yo'llari, dorilarning o'zaro ta'siri, salbiy ta'sir.

* Asosiy tushunchalar: farmakokinetika (dorilar tanada qanday harakat qiladi), farmakodinamika (dorilar organizm bilan qanday ta'sir qiladi), dori terapiyasi, dorilarning o'zaro ta'siri.

* Misol Shartlari: Antibiotik, Analjezik, Antihipertansif, Kimyoterapiya, Bioavailability.

4. Jarrohlik:

* Shartlar: jarrohlik muolajalari, asboblari, texnikalar, operatsiyadan keyingi parvarish, anatomik belgilar.

* Asosiy tushunchalar: jarrohlik anatomiyasi, jarrohlik texnikasi, yaralarni davolash, behushlik, jarrohlik asoratlari.

* Misol Shartlari: Laparoskopiya, Appendektomiya, Yurak Bypass, Biopsiya, Tikuv.

5. Diagnostik Tasvirlash:

* Atamalar: radiologiya, ultratovush, KT, MRI, yadro tibbiyoti, tasvirlash texnikasi, anatomik belgilar.

* Asosiy tushunchalar: tasvirni talqin qilish, anatomik korrelyatsiya, diagnostika protseduralari, radiatsiya xavfsizligi, tasvir artefaktlari.

* Misol shartlari: rentgenografiya, Sonogramma, KT, MRI, PET skanerlash.

6. Laboratoriya Tibbiyoti:

* Shartlar: qon testlari, siydik sinovlari, to'qimalarni tahlil qilish, laboratoriya protseduralari, test natijalari, mos yozuvlar diapazonlari.

* Asosiy tushunchalar: Gematologiya, kimyo, mikrobiologiya, immunologiya, patologiya, laboratoriya asboblari.

* Misol shartlari: to'liq qon ro'yxati (CBC), qon glyukoza, Madaniyat va sezuvchanlik, ferment bilan bog'liq Immunosorbent tahlil (Elishay).

7. Ruhiiy Salomatlik va psixiatriya:

* Shartlar: ruhiy kasalliklar, psixologik kasalliklar, tashxislar, muolajalar, psixiatrik dorilar, xulq-atvor terapiyasi.

* Asosiy tushunchalar: kognitiv funktsiya, kayfiyatning buzilishi, Anksiyete buzilishi, shaxsning buzilishi, psixoterapiya.

* Misol shartlari: depressiya, shizofreniya, Anksiyete buzilishi, Antidepressant, kognitiv xulq-atvor terapiyasi (CBT).

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Averbux K. Y. Obshaya teoriya termina. Ivanovo: Ivanovskiy gosudarstvenniy universitet, 2004. S. 52
2. . Vinogradov, V. V. O yazike xudojestvennoy literaturi [Tekst] / V. V. Vinogradov. - M.: Goslitizdat, 1959.S.149.
3. . Vinokur, G. O. O nekotorig yavleniyax slovoobrazovaniya v ruskoy texnicheskoy terminologii [Tekst] / V. A. Tatarinov. Istoriya otechestvennogo terminovedeniY. Klassiki terminovedeniya: Ocherk i xrestomatiY. - M.: Moskovskiy Litsey, 1994.S.257
4. . Grinev, S. V. Vvedeniye v terminovedeniye [Tekst] / S. V. Grinev. - M.: Moskovskiy Litsey, 1993. S.33, 54
5. . Drozdova, T. V. Konsepti kak osnova klyuchevix ponyatiy terminologii [Tekst] / T. V. Drozdova // Konseptualniy analiz yazika: sovremenniye napravleniya issledovaniya: sb. nauch. tr. / RAN. In-t yazikoznaniya; Min-vo obraz, i nauki RF. TGU im. R.G. Derjavina; Redkol.: Kubryakova YE. S. (otv. red.), Pozdnyakova YE. M. (zam. otv. red.) i dr. - M.-Kaluga: IP Koshelev A. B. (izdatelstvo «Eydos»), 2007.S.139

